

BARKAMOL SHAXS TARBIYASIDA SOG'LOM TURMUSH TARZINI
SHAKLLANTIRISHNING HUQUQIY AHAMIYATI

Islomov Nuriddin Zoirovich

*O'zbekiston Respublikasi harbiy xavfsizlik va mudofaa universiteti JOQ fakulteti Umumqo'shin
tayyorgarlik kafedrasida katta o'qituvchisi, dotsent*

Annotatsiya: Mamlakatimizda, oilada, uzluksiz ta'lim tizimining barcha bosqichlarida sog'lom turmush tarzini qaror toptirish, bolalar va o'smirlar reproduktiv salomatligi samaradorligini mustahkamlash, jamoatchilikning tibbiy-pedagogik madaniyatini oshirish, aholi o'rtasida sog'lom turmush madaniyatini keng targ'ib qilishga qaratilgan tizimli ishlar amalga oshirilmoqda. Ushbu maqolada barkamol shaxs tarbiyasida sog'lom turmush tarzini shakllantirishning huquqiy ahamiyati yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: uzluksiz ta'lim, sog'lom turmush tarzi, o'smirlar reproduktiv salomatligi, tibbiy-pedagogik madaniyat, sog'lom turmush madaniyati, barkamol shaxs.

O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasida "jismonan sog'lom, ruhan va aqlan rivojlangan, mustaqil fikrlaydigan, Vatanga sodiq, qat'iy hayotiy nuqtai nazarga ega yoshlarni tarbiyalash, demokratik islohotlarni chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish jarayonida ularning ijtimoiy faolligini oshirish" kabi ustuvor vazifalar belgilab berilgan.

Ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlardan asosiy maqsad, xalqning boy intellektual merosi va umumbashariy qadriyatlar asosida zamonaviy madaniyat, iqtisodiyot, fan va texnika, texnologiyalarning yutuqlari asosida shaxsning ma'naviy sifatlarini tarbiyalash va rivojlantirishdan iborat. Chunki, ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar muvaffaqiyati, jamiyatning ahloqiy va ma'naviy takomili ko'p jihatdan shaxsning ma'naviy tarbiyasiga bog'liq.

Darhaqiqat, so'nggi yillarda keskin o'zgargan hayot sharoitlari va ta'lim tizimi, uning maqsadi, mazmuni, turlari o'rtasidagi o'zgarishlar yosh avlodning ma'naviy tarbiyasiga yangicha qarash, uni bugungi kun nuqtai nazaridan o'rganish, baholash va unda xalqimizning boy madaniy merosidan maqsadli foydalanishni talab etmoqda. Ushbu vazifalarni amalga oshirish esa:

- ta'lim-tarbiya ishlari, shakllari usul va vositalarini jahon andozasi talablariga mos holda rivojlantirish;
- ma'naviy va jismoniy sog'lom avlodni tarbiyalash;
- yoshlarda sog'lom turmush tarzi madaniyatini qaror toptirish;
- yoshlar tarbiyasi va ularning ma'naviy kamolotida mahalla, Oila va nodavlat tashkilotlar hamkorligi tizimini yaratish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Bizga ma'lumki, sog'lom turmush tarzini yo'lga qo'yish va unga rioya etish, sog'lom oilani takomillashtirish, farzand ko'rish va uni tarbiyalash shaxs ma'naviy madaniyatining bir ko'rinishi hisoblanadi.

Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev xalqaro xotin-qizlar kuniga bag'ishlangan bayram tabrigida "Mamlakatimizda onalik va bolalikni himoya qilish, xotin-qizlar salomatligini mustahkamlash maqsadida tibbiyot sohasini, xususan, shoshilinch tibbiy yordam tizimini yanada takomillashtirish, dori-darmon ta'minotini yaxshilash bo'yicha ko'p ishlar qilinmoqda. Ana shu ishlarni yangi bosqichga ko'tarish uchun joriy yilda budget mablag'lari hisobidan qariyb 1 trillion so'm mablag' ajratilib, bu borada yangi qadamlar qo'yiladi" deya mazkur sohadagi ishlarning dolzarbligi xususida to'xtalib o'tdi [1].

Shu bidan birga, tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, hukumatimiz tomonidan olib borilayotgan izchil islohatlar, ko'rilayotgan chora-tadbirlarga qaramasdan xotin-qizlar, onalar va bolalar salomatligini yaxshilash, yoshlarda tibbiy madaniyatni yuksaltirish, sog'lom turmush tarzini targ'ib etish va unga rioya qilish, oilaviy munosabatlarni mustahkamlash bo'yicha qator muammolar ham uchramoqda.

Jumladan:

onalar va bolalar o'limi holatlari;

kamqonlik va boshqa turli xastaliklar;

ayrim oilalardagi homilador ayollarga bo'lgan munosabatning sustligi va parvarishning yetarli darajada emasligi;

yosh oilalardagi ayrim muammolar natijasida kelib chiqayotgan tushunmovchiliklar;

er-xotin, qaynona-kelin, ota-onalar va farzandlar va boshqa oila a'zolari munosabatlaridagi o'zaro kelishmovchiliklar;

ayrim oilalardagi erkaklarning mas'uliyatsizligi, salomatlik va sog'lom-turmush tarzi masalalariga befarqligi;

erta nikoh va erta ona bo'lish holatlari;

nogiron farzandlarning tug'ilishlari va h.k. [2].

Pedagogik muammo sifatida tadqiq qilinayotgan reproduktiv madaniyat ham shaxs ma'naviy madaniyatining tarkibiy qismi hisoblanib, bu muammoni falsafa, tibbiyot, fiziologiya, psixologiya, pedagogika fanlari tadqiq etadi.

Dastlab madaniyat tushunchasiga aniqlik kiritsak. Madaniyat ko'p qirrali, ijtimoiy ong mahsuli sifatida shakllanadigan jarayondir.

Ilmiy lug'atlarda, "madaniyat" so'zi arabcha so'zdan olingan, "shaharlik, ta'lim-tarbiya ko'rgan shaxs" sifatida izohlanadi [3].

Madaniyat tarixiy xarakterga ega bo'lib, kishilarning moddiy va ma'naviy hayotga ehtiyojining oshishi natijasida paydo bo'lgan va ularning ma'naviy hatti-harakati, xulq-atvori normalarini o'z mazmunida ifodalangan, shaxs va jamiyatning (ijtimoiy, iqtisodiy, ma'naviy) rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadigan ongli faoliyat yig'indisidir [3].

Shaxsning tashqi olam voqea-hodisa va jarayonlarini aql, idrok, ruhiy holat, ichki kayfiyatlar orqali qabul qilib olishi jarayonida ma'naviy madaniyat qaror topadi. Yuksak ma'naviyatli insonda esa oilaparvar, vatanparvar va yetuk mutaxassisga xos xususiyatlar mujassamlashadi.

Har qaysi millatning o'ziga xos ma'naviy madaniyatini takomillashtirish va yuksaltirishda, hech shubhasiz, oilaning o'rni va ta'siri beqiyosdir. Chunki insonning eng sof va pokiza tuyg'ulari birinchi galda oila bag'rida shakllanadi. Shuningdek, inson

xarakterini, tabiati va dunyoqarashini belgilaydigan ma'naviy mezon va qarashlar, shu munosabatlar to'g'risidagi dastlabki tasavvurlar oila sharoitida, ota-onaning ibrat-namunasidan shakllanadi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, oila tarbiyasi shaxs ma'naviyatini shakllanishidagi asosiy vosita ekan, bu o'rinda bola tarbiyasida sog'lom nasl masalasi ham muhim rol o'ynashini inkor etib bo'lmaydi. Shu ma'noda yoshlarni har tomonlama sog'lom va barkamol etib tarbiyalash, ular ongida "Sog'lom turmush tarzi – sog'lom oila, sog'lom oila bu sog'lom farzand, baxtli kelajakdir" tasavvurini takomillashtirish, bo'lajak ota-onalar ya'ni, bo'lajak o'qituvchilarning reproduktiv madaniyatini rivojlantirish bu yo'nalishdagi islohotlarning asosiy vazifalaridan sanaladi.

Ma'lumki, sog'lom turmush tarzi keng ma'noli tushuncha bo'lib, u unumli mehnat qilish, faol dam olish, sport bilan doimiy shug'ullanish, organizmni chiniqtirish, shaxsiy, kasbiy va psixogigiyenaga rioya qilish, to'g'ri ovqatlanish, zararli odatlardan o'zini tiyish, har yili shifokor ko'rigidan o'tib turish va sog'lom oilani shakllantirishda o'z ifodasini topadi.

Shuningdek sog'lom turmush tarzi bu shaxsning sog'lom oilani shakllantirish va sog'lom farzand ko'rish bilan bog'liq bo'lgan ko'nikmalarida ham o'z ifodasini topadi. Bugungi kunda oliy ta'limda bo'lajak o'qituvchilarni intellektual, kasbiy, ahloqiy, madaniy rivojlanish talablarini qondirishda ulardagi sog'lom turmush tarzi borasidagi bilim, ko'nikmalarini, reproduktiv madaniyatini rivojlantirish ta'lim maqsadlarining asosiy qismi bo'lib hisoblanmoqda xususan, pedagogik kasb doirasidagi mutaxassislarda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019- yil 27- may "O'zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5729-son Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019- yil 27- avgust "Oliy ta'lim muassasalari rahbar va pedagog kadrlarining uzluksiz malakasini oshirish tizimini joriy etish to'g'risida"gi PF-5789-sonli Farmoni.
3. Abdurahmonova M. "Pedagogik va yosh davrlar psixologiyasi". - Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, 2020. - 248 b.